

Luisterwijzer muziek

1.- Wat hoor je: in welke stijl is de muziek?

- ◆ Jazz, in welke stijltraditie?
- ◆ Klassiek; uit welke tijd?
- ◆ Popmuziek, soort?
- ◆ Mengeling van stijlen. Welke?
- ◆ Niet-westerse muziek, van welke oorsprong?
- ◆ Iets anders; benoem of beschrijf deze andere stijl?

Muziek is meestal in een bepaalde stijl geschreven. Dat zegt vaak iets over de tijd of de plaats van ontstaan, maar soms ook iets over de bedoeling van de componist of de uitvoerende. Het bepaalt vaak ook hoe je er naar 'moet' luisteren.

Binnen elke stijl zijn er natuurlijk weer onderverdelingen te maken. Bij jazz kan het bijvoorbeeld dixieland, bigband-jazz, bebop of free jazz zijn.

Probeer zo mogelijk ook te benoemen tot welk 'subgenre' dit stuk hoort.

Soms is sprake van een mengstijl, bijvoorbeeld tussen pop en niet-westerse muziek.

2.- Wat hoor je? geef karakterisering van sfeer of stemming

- ◆ somber
- ◆ dreigend
- ◆ plechtig
- ◆ vrolijk
- ◆ rustig
- ◆ intiem
- ◆ heftig
- ◆ chaotisch
- ◆ mysterieus

Probeer weer te geven wat de muziek je 'deed'. de eerste indruk van de muziek. De gegeven stemmingen kunnen je daarbij op weg helpen. Hoe komt het dat de muziek deze uitwerking heeft? Is dat bewust bedoeld door de componis/uitvoerende? Hoe bereikt hij dat?

3.- Wat hoor je: welk aspect van de muziek trekt veel aandacht?

- ◆ De melodie
- ◆ Het ritme
- ◆ De klankkleur of "sound"

In verschillende tijden staan verschillende aspecten van muziek op de voorgrond. Tot in de Barok is er meestal sprake van onafhankelijke melodielijnen (polyfonie); daarna zijn de samenklanken belangrijker (harmonie); in de twintigste eeuw is de klankstructuur een van de belangrijkste aspecten.

In popmuziek speelt ritme een grote rol, maar de tekst verbindt zich weer met een melodie. Elk muziekwerk bestaat uit hoofdzaken en bijzaken. Het is verhelderend om na te gaan wat in dit stuk de 'hoofdzaken' zijn.

4.- Wat hoor en ervaar je: luister je naar een concert of geluidsopname?

- ◆ live-concert, beschrijf sfeer, aankleding, reactie publiek,

Tijdens een concert spelen veel dingen mee in de manier waarop je de muziek ervaart. Tijdens een popconcert is er een actieve interactie met het publiek (meeklappen, meezingen, 'we want more' etc). Bij een jazzconcert is het de gewoonte om na elke solo te applaudisseren, ook al is het stuk nog niet afgelopen. Tijdens een klassiek concert mag dit weer niet.

5.- Wat hoor en zie je: is de muziek onderdeel van een groter geheel?

- ◆ opera, operette, toneel, gebruik ook kijkwijzer theater.
- ◆ Film, gebruik ook kijkwijzer film.
- ◆ Ballet, gebruik ook kijkwijzer dans.

Als de muziek een onderdeel van een groter geheel is, wordt ze uiteraard in sterke mate bepaald door dat geheel. Het ligt voor de hand om het verband tussen de muziek en de handeling, de tekst en de sfeer te onderzoeken.

6.- Werkwijze: hoe verhoudt zich de uitvoering tot de oorspronkelijke compositie?

- ◆ exacte of authentieke uitvoering; gespeeld van papier?
- ◆ Bewerking, arrangement waarvan musici niet mogen afwijken?
- ◆ Veel improvisatie door uitvoerende musici; solo's?

Net als bij dans is er bij muziek vaak een verschil tussen de maker van een kunstwerk (de componist) en de uitvoerende (de musici). In jazzmuziek is de vrijheid van de uitvoerende bijvoorbeeld een eerste vereiste. Maar bij Mahler zal elke noot exact gespeeld moeten worden zoals hij in de partituur beschreven staat. Het is boeiend (en soms absoluut noodzakelijk) om de inbreng van de componist en van de uitvoerende van elkaar te onderscheiden.

7.- Inhoud: welke niet-muzikale gegevens spelen in de muziek een rol?

- ◆ bestaande tekst op muziek gezet? Gezongen?
- ◆ Literair gegeven is uitgangspunt; welk literair gegeven? Boek?
- ◆ Verhaal/persoon/gebeurtenis is uitgangspunt: welk?

Een componist kan vanuit verschillende startpunten werken: buitenmuzikale gegevens zoals een verhaal, een gebeurtenis, of gevoelens die hij wil uitbeelden. Met name vanaf de romantiek is muziek die 'iets uitbeeldt' zeer in de mode. Bij liederen en opera is de tekst natuurlijk het uitgangspunt.

8.- Inhoud: wat is het verband tussen tekst en muziek?

- ◆ muziek versterkt inhoud tekst. Voorbeelden.
- ◆ Muziek haalt tekst uit oorspronkelijke context; met welk doel?
- ◆ Weinig of geen verband tussen tekst en muziek.

Muziek met tekst kan eigenlijk niet begrepen worden als de luisteraar de tekst niet kan verstaan of kent. Vandaar dat veel operahuizen tekstboekjes ter beschikking stellen, en tegenwoordig vaak 'boventiteling' boven het toneel hebben. Het verband tussen tekst en muziek kan innig of los zijn. De betekenissen van beiden kunnen parallel lopen of elkaar aanvullen, of elkaar soms tegenspreken (extreem voorbeeld: het weerbericht a capella gezongen). Doorgaans verdiepen ze elkaars werking. Het levert dus veel op om eens een fragment van een stuk gedetailleerd op dit aspect uit te spitten.

9.- Betekenis: welke betekenis of functie heeft de muziek?

- ◆ muziek om op te dansen of als amusementsmuziek
- ◆ muziek roept emotie op
- ◆ muziek als uiting algemeen herkenbaar levensgevoel
- ◆ muziek bedoeld voor religieus gebruik
- ◆ muziek roept op tot concentratie, meditatie
- ◆ muziek heeft autobiografische betekenis
- ◆ functionele muziek, reclame, film, ceremonie, circus e.d.
- ◆ muziek als ontspanning
- ◆ autonoom kunstwerk, zonder niet-muzikale bedoelingen

Muziek als uiting algemeen herkenbaar levensgevoel.

Muziek die gewaardeerd wordt omdat het stem geeft aan wat het publiek ook voelt, als uiting van generatie of jeugdcultuur.

Muziek met autobiografische betekenis.

Muziek die gewaardeerd wordt omdat de componist of uitvoerende eigen gevoelens of belevenissen tot uitdrukking brengt. Overigens hoeven deze twee categorieën elkaar niet uit te sluiten. .